

Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (prvo vijeće)

25. studenoga 2020.*

[Tekst ispravljen rješenjem od 20. siječnja 2021.]

„Zahtjev za prethodnu odluku – Zaštita potrošača – Nepoštene odredbe u potrošačkim ugovorima – Direktiva 93/13/EEZ – Posljedice utvrđivanja nepoštenosti neke odredbe – Zamjena nepoštene odredbe – Način izračuna promjenjive kamatne stope – Dopuštenost – Upućivanje stranaka na pregovore”

U predmetu C-269/19,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputila Curtea de Apel Cluj (Žalbeni sud u Cluju, Rumunjska), odlukom od 27. veljače 2019., koju je Sud zaprimio 29. ožujka 2019., u postupku

Banca B. SA

protiv

A. A. A.,

SUD (prvo vijeće),

u sastavu: J.-C. Bonichot, predsjednik vijeća, L. Bay Larsen, C. Toader, M. Safjan i N. Jääskinen (izvjestitelj), suci,

nezavisni odvjetnik: G. Pitruzzella,

tajnik: A. Calot Escobar,

uzimajući u obzir pisani postupak i nakon poziva stranaka u glavnom postupku i zainteresiranih osoba iz članka 23. Statuta Suda Europske unije da u pisanom obliku odgovore na pitanja Suda,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

- za Bancu B. SA, R. Trăilescu, I.-C. Șerban, D. Cristea i E. Tudose, *avocați*,
- za osobu A. A. A., C. Neamț, *avocată*,

[kako je ispravljen rješenjem od 20. siječnja 2021.]

* Jezik postupka: rumunjski

- za rumunjsku vladu, u početku C.-R. Canțăr, E. Gane, O.-C. Ichim i L. Lițu, a zatim E. Gane, O.-C. Ichim i L. Lițu, u svojstvu agenata,
- za vladu Ujedinjene Kraljevine, Z. Lavery i S. Brandon, u svojstvu agenata, uz asistenciju A. Howard, *barrister*,

[kako je ispravljeno rješenjem od 20. siječnja 2021.]

- za Europsku komisiju, C. Gheorghiu i N. Ruiz García, u svojstvu agenata,
- odlučivši, nakon što je saslušao nezavisnog odvjetnika, da u predmetu odluči bez mišljenja,
donosi sljedeću

Presudu

- 1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje članka 6. stavka 1. Direktive Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima (SL 1993., L 95, str. 29.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 12., str. 24.).
- 2 Zahtjev je upućen u okviru spora između osobe A. A. A. i Banke B. SA, bankovne institucije, o navodnoj nepoštenosti i apsolutnoj ništavosti više odredbi iz ugovora o kreditu u vezi s dodjelom osobnog zajma koji je osoba A. A. A. sklopila s tom institucijom.

Pravni okvir

Pravo Unije

- 3 Iz uvodne izjave 24. Direktive 93/13 proizlazi da sudovi ili upravna tijela država članica moraju imati na raspolaganju odgovarajuća i djelotvorna sredstva za sprečavanje stalne primjene nepoštenih odredaba u potrošačkim ugovorima.
- 4 Članak 3. stavak 1. te direktive glasi:

„Ugovorna odredba o kojoj se nisu vodili pojedinačni pregovori smatra se nepoštenom ako u suprotnosti s uvjetom o dobroj vjeri, na štetu potrošača prouzroči znatniju neravnotežu u pravima i obvezama stranaka, proizašlih iz ugovora.”
- 5 U skladu s člankom 6. stavkom 1. navedene direktive:

„Države članice utvrđuju da u ugovoru koji je prodavatelj robe ili pružatelj usluge sklopio s potrošačem prema nacionalnom pravu nepoštene odredbe nisu obvezujuće za potrošača, a da ugovor u tim uvjetima i dalje obvezuje stranke ako je u stanju nastaviti važiti i bez tih nepoštenih odredaba.”
- 6 Članak 7. stavak 1. te direktive predviđa:

„U interesu potrošača i tržišnih konkurenata države članice osiguravaju da postoje primjerena i djelotvorna sredstva za sprečavanje stalnog korištenja nepoštenih odredaba u ugovorima koje prodavatelji robe i pružatelji usluga sklapaju s potrošačima.”

Rumunjsko pravo

- 7 Legea nr. 193/2000 privind clauzele abuzive din contractele încheiate între profesioniști și consumatori (Zakon br. 193/2000 o nepoštenim odredbama u ugovorima koji se sklapaju između prodavatelja robe ili pružatelja usluga i potrošača; u daljnjem tekstu: Zakon br. 193/2000) u rumunjsko pravo prenosi Direktivu 93/13.
- 8 U skladu s odredbama članka 6. Zakona br. 193/2000, nepoštene odredbe u ugovoru koje su utvrđene osobno ili putem zakonski ovlaštenih tijela ne proizvode učinke u odnosu na potrošača, a ugovor ostaje na snazi, uz suglasnost potrošača, samo ako je to još moguće nakon uklanjanja navedenih odredbi.
- 9 U skladu s člankom 7. navedenog zakona, ako ugovor više ne može proizvoditi učinke nakon uklanjanja odredaba koje se smatraju nepoštenima, potrošač ima pravo zahtijevati raskid ugovora i, ovisno o slučaju, može zahtijevati naknadu štete.
- 10 Članak 9. *quater* Ordonanța Guvernului nr. 21/1992 privind protecția consumatorilor (Uredba vlade br. 21/1992 o zaštiti potrošača), uveden člankom II. točkom 9. Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 174/2008 (Hitna uredba vlade br. 174/2008), predviđa da su, u okviru ugovora sklopljenih s potrošačima, pružatelji financijskih usluga dužni poštovati sljedeća pravila iznesena pod (g):

„na ugovore o kreditu s promjenjivom stopom primjenjuju se sljedeća pravila:

1. promjena kamatne stope ne ovisi o volji pružatelja financijskih usluga jer je povezana s kretanjima određenih provjerljivih referentnih vrijednosti navedenih u ugovoru ili sa zakonskim izmjenama kojima se nalaže takva promjena;
2. kamatna stopa može se mijenjati ovisno o referentnoj stopi pružatelja financijskih usluga, pod uvjetom da je ona jedinstvena za sve financijske proizvode namijenjene fizičkim osobama koje predlaže gospodarski subjekt o kojem je riječ i da se ne poveća iznad određene razine utvrđene ugovorom.”

Glavni postupak i prethodna pitanja

- 11 Dana 5. lipnja 2007. osoba A. A. A. je s Bancom B. sklopila ugovor o kreditu u vezi s dodjelom osobnog zajma. Taj je ugovor bio osiguran hipotekom prvog reda u iznosu od 182 222 eura, od kojeg se 179 000 eura odnosilo na osobni zajam nazvan „Maxicredit” po fiksnoj stopi tijekom jedne godine, a 3222 eura na proviziju za dodjelu tog zajma, za razdoblje od 300 mjeseci.
- 12 Iz odluke kojom se upućuje prethodno pitanje proizlazi da su se sljedeće ugovorne odredbe primjenjivale na navedeni ugovor:
 - članak 5. predmetnog ugovora o zajmu određivao je godišnju kamatnu stopu od 7,4% za prvu godinu zajma, a zatim postojeću kamatnu stopu koja odgovara promjenjivoj referentnoj stopi prikazanoj u prostorijama bankovne institucije uvećanoj za 1,5 postotnih bodova;
 - u skladu s člankom 2.6. općih uvjeta dodjele zajma priloženih tom ugovoru, postojeća kamatna stopa mogla se tijekom trajanja zajma promijeniti ovisno o razvoju „jedinstvene usluge klijentova duga” prema toj ustanovi;
 - na temelju članka 2.10. točke (a) tih općih uvjeta, tijekom trajanja zajma bankovna institucija mogla je izmijeniti kamate bez pristanka zajmoprimca, ovisno o trošku financiranja zajma, pri čemu se nova kamatna stopa primjenjuje od dana njezine izmjene na preostali iznos zajma. Izmjena promjenjive kamatne stope dovela je do ponovnog izračuna dugovanih kamata;

- u skladu s člankom 2.10. točkom (b) navedenih općih uvjeta, kada je riječ o zajmovima s promjenjivom kamatnom stopom utvrđenom na temelju referentnog indeksa, LIBOR-a ili Euribora, kamatna stopa mogla se izmijeniti prema promjenama tog indeksa;
 - na temelju članka 2.11. istih općih uvjeta, nova šestomjesečna kamatna stopa bila je prikazana u prostorijama bankovne institucije počevši od dana primjene izmjene, a kamatna stopa koja iz toga proizlazi primjenjivala se na preostali iznos zajma koji je postojao na dan izmjene;
 - u slučaju kreditnih linija zajmoprimac se s izmjenom godišnje kamatne stope i ažuriranim rasporedom povrata duga upoznaje preporučenom pošiljkom uz potvrdu o primitku ili putem izvoda iz računa koji mu se besplatno uručuje na šalterima bankovne institucije;
 - ako nakon izmjene kamatne stope te ustanove zajmoprimac ne vrati preostali iznos zajma i pripadajuće kamate u roku od 10 dana od dana saznanja za promjenu, smatrat će se da je prihvatio novu kamatnu stopu.
- 13 Osoba A. A. A. podnijela je 9. lipnja 2017. tužbu protiv Banke B. pred Tribunalulom Specializat Cluj (Specijalizirani sud u Cluju, Rumunjska) kako bi se utvrdila nepoštenost i stoga apsolutna ništavost odredaba predmetnog ugovora o zajmu koje su se odnosile na promjenjivu kamatnu stopu i, posljedično, poništio raspored otplate duga uspostavljen na temelju tih odredbi. Također je zatražila da taj sud tuženiku naloži da izmijeni navedene odredbe i naloži mu povrat preplaćenog iznosa koji proizlazi iz utvrđenja njihove nepoštenosti. Pred navedenim sudom osoba A. A. A. je, među ostalim, tvrdila da predmetne odredbe omogućuju Banci B. da proizvoljno izmijeni iznos te stope, čime su povrijeđeni njezini legitimni interesi kao potrošača.
- 14 Presudom od 23. siječnja 2018. taj je sud djelomično prihvatio tužbu osobe A. A. A. On je, među ostalim, utvrdio djelomičnu apsolutnu ništavost odredbe iz članka 5. predmetnog ugovora o zajmu, kad je riječ o mehanizmu određivanja promjenjive kamatne stope, u skladu s kojim postojeća kamatna stopa odgovara promjenjivoj referentnoj stopi prikazanoj u prostorijama bankovne institucije, kao i odredbi članka 2.6., članka 2.10. točke (a) i članka 2.11., navedenih u točki 12. ove presude. Apsolutna ništavost odredbe iz članka 2.10. točke (b) navedenog ugovora utvrđena je jer je bankovna institucija imala samo mogućnost, a ne i obvezu, revidirati promjenjivu kamatnu stopu na temelju referentnih indeksa iz ugovora, to jest LIBOR-a ili Euribora.
- 15 Osim toga, Banci B. bilo je naloženo da pojasni sadržaj odredbe koja se odnosila na kamate predmetnog ugovora o zajmu, određujući, u skladu s navodima tog suda, njihove sastavne dijelove i iznos. S jedne strane, marža predviđena člankom 5. ugovora trebala je biti utvrđena u visini od 1,5 postotnih bodova uvećanih za indeks Euribor 6 mjeseci. S druge strane, način izmjene kamatne stope trebao je ovisiti isključivo o referentnim indeksima Euribor 6 mjeseci s fiksnom maržom bankovne institucije, koja se mogla izmijeniti samo pisanim sporazumom stranaka, tako da je izmjena kamatne stope ovisila o promjenama indeksa Euribor 6 mjeseci.
- 16 Tribunalul Specializat Cluj (Specijalizirani sud u Cluju) smatra da bi izuzimanje odredbe kojom se bankovnoj instituciji dodjeljuje isključivo pravo nadzora mehanizma prilagodbe promjenjive kamatne stope, a da se pritom ne preciziraju posljedice tog utvrđenja, u praksi dovelo do izmjene ugovora jer bi kamatna stopa bila određena na razini koja je bila primjenjiva tijekom prve godine zajma. Takva situacija bila bi posebno povoljna za prodavatelja robe ili pružatelja usluga te bi bilo kakvo pregovaranje o tom pitanju između ugovornih strana učinila besmislenim. Osim toga, taj je sud istaknuo da je utvrđivanje fiksne kamatne stope izmjena ugovora protivna sporazumu stranaka, koje su se dogovorile o promjenjivoj kamatnoj stopi, kao i odredbama članka 969. Građanskog zakonika kojim se utvrđuje poštovanje ugovornih obveza (*pacta sunt servanda*).

- 17 Nadalje, budući da prilikom sklapanja predmetnog ugovora o zajmu nije postojala nacionalna odredba kojom se uređuje utvrđivanje kamatne stope u ugovorima o hipotekarnom zajmu, Tribunalul Specializat Cluj (Specijalizirani sud u Cluju) analogno je primijenio zakonske odredbe iz točke 10. ove presude koje se odnose na načine određivanja kamatne stope, koje u ovom predmetu nisu bile primjenjive *ratione temporis*.
- 18 Dana 15. listopada 2018. Banca B. podnijela je žalbu protiv te presude sudu koji je uputio zahtjev, Curtei de Apel Cluj (Žalbeni sud u Cluju, Rumunjska).
- 19 Pred tim sudom Banca B. u biti tvrdi da je prvostupanjski sud izmijenio način izračuna predmetne kamatne stope za cijelo razdoblje zajma, pri čemu nije poštovao volju stranaka prilikom sklapanja predmetnog ugovora o zajmu. Taj sud je odlučivši na taj način prekoračio ovlasti sudske vlasti i zanemario nedavnu sudsku praksu Suda. Banca B. također tvrdi da je prvostupanjski sud svoju odluku pogrešno utemeljio na odredbama koje nisu bile na snazi u vrijeme sklapanja tog ugovora.
- 20 Sud koji je uputio zahtjev navodi da su rumunjski sudovi različito tumačili i primjenjivali članak 6. Zakona br. 193/2000, kojim se u rumunjsko pravo prenosi članak 6. Direktive 93/13, osobito u pogledu definiranja posljedica utvrđenja nepoštenosti odredbi kojima se definira mehanizam određivanja promjenjive kamatne stope upućivanjem na netransparentne kriterije.
- 21 Budući da ugovor o zajmu koji je potrošač sklopio s prodavateljem robe ili pružateljem usluga pravno ne može postojati ako bi potonji izgubio pravo na primanje kamata, jedan dio sudova smatra da je na strankama ugovora da stvarno i djelotvorno te u dobroj vjeri pregovaraju o odredbi koja se odnosi na način utvrđivanja kamatne stope, tako da ugovor koji su sklopile može i dalje postojati. Neki drugi sudovi naredili su primjenu, po isteku razdoblja tijekom kojeg je bila predviđena fiksna kamatna stopa, kamatne stope koja se sastoji od fiksne marže utvrđene ugovorom o zajmu, počevši od druge godine zajma, uvećane za objektivan, transparentan i provjerljiv indeks, kao što je Euribor. Postoji i smjer sudske prakse prema kojem se kamate od druge godine sastoje isključivo od fiksne marže utvrđene u ugovoru, koja je zadržana. Naposljetku, određeni sudovi smatraju da se odredba koja se odnosi na način izračuna kamatne stope primjenjive za prvu godinu treba i dalje primjenjivati.
- 22 Prema mišljenju suda koji je uputio zahtjev, određivanje posljedica koje proizlaze iz utvrđenja nepoštenosti odredbe kojom se definira mehanizam utvrđivanja promjenjive kamatne stope ključno je za rješavanje spora koji se pred njim vodi. S jedne strane, to je određivanje potrebno kako bi se utvrdila kamatna stopa koja će se primjenjivati u pravnom odnosu između ugovornih strana u budućnosti. S druge strane, ono je nužno kako bi taj sud mogao odlučiti o dijelu tužbenog zahtjeva osobe A. A. A. kojim se traži da se Banci B. naloži povrat preplaćenog iznosa na ime kamata. Konkretnije, valja utvrditi odgovara li preplaćeni iznos razlici između kamata koje je taj potrošač stvarno platio i kamata izračunanih na temelju marže utvrđene u visini od 1,5 postotnih bodova uvećanih za indeks Euribor 6 mjeseci nakon prve godine zajma, razlici između kamata koje je on stvarno platio i onih izračunanih na temelju fiksnog postotka utvrđenog za prvu godinu zajma ili razlici između stvarno plaćenih kamata i kamatne stope koju je utvrdio sud s obzirom na činjenice ugovora o zajmu.
- 23 U tim je okolnostima Curtea de Apel Cluj (Žalbeni sud u Cluju) odlučila prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja:
- „1. Treba li članak 6. stavak 1. Direktive [93/13] tumačiti na način da na temelju njega nacionalni sud može, nakon što utvrdi da je nepoštena odredba ugovora o kreditu s fiksnom kamatnom stopom određenom za prvu godinu i promjenjivom kamatnom stopom za sljedeće godine, koja se tom odredbom uređuje u skladu s „fiksnom maržom i referentnom kamatnom stopom koje banka primjenjuje na temelju netransparentnih kriterija”, prilagoditi ugovor o kreditu s obzirom na

činjenične elemente sadržane u njemu utvrđivanjem načina izračuna promjenjive kamatne stope na temelju transparentnih referentnih vrijednosti (LIBOR ili Euribor) i fiksne bankovne marže kako bi se osigurala bolja zaštita potrošača?

2. Ako odgovor na prvo pitanje bude niječan, treba li članak 6. stavak 1. Direktive [93/13] tumačiti na način da na temelju njega nacionalni sud može, nakon što utvrdi da je nepoštena određena odredba poput one prethodno navedene, u okviru sudskog postupka primijeniti fiksnu kamatnu stopu utvrđenu u skladu s fiksnom maržom koja je određena za drugu godinu izvršenja ugovora ili fiksnom kamatnom stopom određenom za prvu godinu?
3. Ako odgovor na drugo pitanje bude niječan, treba li članak 6. stavak 1. Direktive [93/13] i načelo djelotvornosti tumačiti na način da im se protivi to da nacionalni sud, nakon što utvrdi da je nepoštena određena odredba poput one prethodno navedene, uputi stranke na pregovore kako bi odredile novu kamatnu stopu, bez utvrđivanja referentnih vrijednosti?
4. Ako odgovor na treće pitanje bude niječan, koji su mogući pravni lijekovi za zaštitu potrošača u skladu s odredbama članka 6. stavka 1. Direktive [93/13]?"

O prethodnim pitanjima

- 24 Uvodno valja podsjetiti na to da je prema ustaljenoj sudskoj praksi, u okviru postupka suradnje između nacionalnih sudova i Suda predviđenog člankom 267. UFEU-a, dužnost Suda da nacionalnom sudu pruži koristan odgovor koji mu omogućuje rješavanje spora koji se pred njim vodi. U tom smislu, Sud će prema potrebi preoblikovati pitanja koja su mu postavljena (presude od 7. kolovoza 2018., Smith, C-122/17, EU:C:2018:631, t. 34. i od 3. ožujka 2020., Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, t. 27.).
- 25 U tom pogledu valja pojasniti da u ovom predmetu Sudu nije postavljeno pitanje o kriterijima ocjene nepoštenosti odredbi koje uređuju mehanizam utvrđivanja promjenjive kamatne stope predmetnog ugovora o zajmu. Nasuprot tomu, pitanja postavljena u ovom predmetu odnose se samo na posljedice utvrđenja nepoštenosti takvih ugovornih odredbi.
- 26 Također, kako bi se sudu koji je uputio zahtjev dao koristan odgovor, valja smatrati da tim pitanjima, koja valja ispitati zajedno, taj sud u biti pita treba li članak 6. stavak 1. Direktive 93/13 tumačiti na način da se, nakon što se utvrdi nepoštenost odredaba kojima se definira mehanizam utvrđivanja promjenjive kamatne stope u ugovoru o zajmu poput onoga o kojem je riječ u glavnom postupku i kad taj ugovor ne može ostati na snazi nakon uklanjanja predmetnih nepoštenih odredbi te ne postoji dispozitivna odredba nacionalnog prava koja bi mogla zamijeniti navedene odredbe, toj odredbi protivi to da nacionalni sud utvrdi novi način izračuna kamatne stope ili uputi stranke na pregovore o novom načinu izračuna te stope, bez utvrđivanja referentnih vrijednosti.
- 27 Kako bi se odgovorilo na to pitanje, najprije valja podsjetiti na osnove zaštite potrošača u području nepoštenih ugovornih odredbi koje proizlaze iz Direktive 93/13, kako je tumači Sud.
- 28 Sustav zaštite uspostavljen Direktivom 93/13 temelji se na ideji da se potrošač nalazi u slabijem položaju u odnosu na prodavatelja robe ili pružatelja usluga kako u pogledu pregovaračke snage tako i u pogledu razine obaviještenosti – položaju koji vodi do pristanka na uvjete koje je prodavatelj robe ili pružatelj usluga prethodno sastavio, bez mogućnosti utjecaja na njihov sadržaj. S obzirom na takav slabiji položaj, ta direktiva obvezuje države članice da propišu mehanizam koji bi osigurao da bilo koja ugovorna odredba o kojoj se nije pojedinačno pregovaralo može biti podvrgnuta ispitivanju kako bi se ocijenilo je li eventualno nepoštena (presuda od 3. listopada 2019., Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, t. 37. i navedena sudska praksa).

- 29 U tom kontekstu, u skladu s člankom 6. stavkom 1. Direktive 93/13, sud koji je uputio zahtjev obvezan je izuzeti iz primjene nepoštene odredbe kako one ne bi imale obvezujuće učinke na potrošača, osim ako se potrošač tomu protivi (vidjeti u tom smislu presudu od 3. ožujka 2020., *Gómez del Moral Guasch*, C-125/18, EU:C:2020:138, t. 58. i navedenu sudsku praksu). Međutim, taj se ugovor u načelu mora održati na snazi bez ikakve druge izmjene osim one koja proizlazi iz uklanjanja nepoštenih odredbi ako je takav kontinuitet ugovora pravno moguć prema pravilima nacionalnog prava (vidjeti u tom smislu presudu od 5. lipnja 2019., *GT*, C-38/17, EU:C:2019:461, t. 42. i navedenu sudsku praksu).
- 30 Posljedično tomu, kada nacionalni sud utvrdi ništetnost nepoštene odredbe u ugovoru sklopljenom između prodavatelja robe ili pružatelja usluga i potrošača, taj sud ne može dopuniti taj ugovor uz izmjenu sadržaja te ugovorne odredbe (vidjeti u tom smislu presudu od 3. ožujka 2020., *Gómez del Moral Guasch*, C-125/18, EU:C:2020:138, t. 59. i navedenu sudsku praksu).
- 31 Naime, Sud je utvrdio da kada bi nacionalni sud mogao izmijeniti sadržaj nepoštenih odredbi u takvom ugovoru, takva mogućnost mogla bi naštetiti ostvarenju dugoročnog cilja postavljenog člankom 7. Direktive 93/13. Ta mogućnost pridonijela bi gubitku preventivnog učinka prema prodavateljima robe ili pružateljima usluga jednostavnim izuzimanjem nepoštenih ugovornih odredbi od primjene u odnosu na potrošača, s obzirom na to da bi prodavatelji robe ili pružatelji usluga ostali u napasti da koriste navedene odredbe znajući da bi nacionalni sud, čak i kada bi ih morao proglasiti ništetnima, mogao nadopuniti ugovor koliko je potrebno da se zaštiti interes navedenih prodavatelja robe ili pružatelja usluga (presude od 14. lipnja 2012., *Banco Español de Crédito*, C-618/10, EU:C:2012:349, t. 69.; od 30. travnja 2014., *Kásler i Káslerné Rábai*, C-26/13, EU:C:2014:282, t. 79.; od 26. ožujka 2019., *Abanca Corporación Bancaria i Bankia*, C-70/17 i C-179/17, EU:C:2019:250, t. 54. te od 3. ožujka 2020., *Gómez del Moral Guasch*, C-125/18, EU:C:2020:138, t. 60.).
- 32 Nasuprot tomu, u situaciji kada se ugovor sklopljen između prodavatelja robe ili pružatelja usluga i potrošača ne može održati nakon uklanjanja nepoštene ugovorne odredbe, Sud je potvrdio da se članku 6. stavku 1. Direktive 93/13 ne protivi to da nacionalni sud, primjenom načela ugovornog prava, ukloni nepoštenu ugovornu odredbu zamjenjujući je dispozitivnom odredbom nacionalnog prava u situacijama u kojima bi sud zbog utvrđivanja ništetnosti nepoštene ugovorne odredbe morao ugovor u cijelosti poništiti, izlažući time potrošača za njega osobito štetnim posljedicama, tako da bi ga se time kaznilo (vidjeti osobito presude od 30. travnja 2014., *Kásler i Káslerné Rábai*, C-26/13, EU:C:2014:282, t. 80. i 83.; od 26. ožujka 2019., *Abanca Corporación Bancaria i Bankia*, C-70/17 i C-179/17, EU:C:2019:250, t. 56.; od 3. listopada 2019., *Dziubak*, C-260/18, EU:C:2019:819, t. 48. i od 3. ožujka 2020., *Gómez del Moral Guasch*, C-125/18, EU:C:2020:138, t. 61.).
- 33 Takva je zamjena u potpunosti opravdana s obzirom na cilj Direktive 93/13. Naime, ona je u skladu s ciljem članka 6. stavka 1. Direktive 93/13 s obzirom na to da je njezin cilj zamijeniti formalnu ravnotežu koju ugovor uspostavlja između prava i obveza ugovornih strana stvarnom ravnotežom kojom se ponovno uspostavlja jednakost između potonjih, a ne dovesti do poništavanja svih ugovora s nepoštenim odredbama (vidjeti osobito presude od 30. travnja 2014., *Kásler i Káslerné Rábai*, C-26/13, EU:C:2014:282, t. 81. i 82. i navedenu sudsku praksu; od 26. ožujka 2019., *Abanca Corporación Bancaria i Bankia*, C-70/17 i C-179/17, EU:C:2019:250, t. 57. te od 3. ožujka 2020., *Gómez del Moral Guasch*, C-125/18, EU:C:2020:138, t. 62.).
- 34 Kada, u situaciji poput one opisane u točki 32. ove presude, nacionalnom sudu ne bi bilo dopušteno nepoštenu ugovornu odredbu zamijeniti dispozitivnom odredbom nacionalnog prava te bi sud morao cijeli ugovor proglasiti ništetnim, potrošač bi mogao biti izložen osobito štetnim posljedicama, zbog čega bi mogla biti ugrožena odvratajuća funkcija proglašenja ništetnosti ugovora. Naime, kada je riječ o ugovoru o zajmu, takvo proglašenje ništetnosti dovelo bi u načelu do neposrednog dospijeca na naplatu preostalog iznosa zajma, koji bi svojom veličinom mogao nadići financijsku sposobnost potrošača pa bi slijedom toga ono imalo prije za cilj sankcionirati potrošača, a ne zajmodavca, kojega se takvim postupanjem ne bi odvratilo od uključivanja takvih odredbi u ugovore koji su dio njegove

ponude (vidjeti osobito presude od 30. travnja 2014., Kásler i Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, t. 83. i 84., od 26. ožujka 2019., Abanca Corporación Bancaria i Bankia, C-70/17 i C-179/17, EU:C:2019:250, t. 58. i od 3. ožujka 2020., Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, t. 63.).

- 35 Osim toga, Sud je također presudio da se članku 6. stavku 1. Direktive 93/13 protivi to da se praznine u ugovoru koje su uzrokovane uklanjanjem njegovih nepoštenih odredaba popune samo na temelju nacionalnih odredaba općeg karaktera – koje nisu bile predmet posebne ocjene zakonodavca s ciljem uspostave ravnoteže između svih prava i obveza ugovornih strana i koje tako ne uživaju predmnjevu nepostojanja nepoštenosti – koje predviđaju da se učinci pravnog posla dopune osobito učincima koji proizlaze iz načela pravičnosti ili ustaljenih običaja te koje nisu ni dispozitivne odredbe ni odredbe primjenjive u slučaju sporazuma ugovornih strana (presuda od 3. listopada 2019., Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, t. 61. i 62.).
- 36 U ovom slučaju sud koji je uputio zahtjev pita Sud o ovlastima koje članak 6. stavak 1. Direktive 93/13 dodjeljuje nacionalnom sudu u slučaju da se ugovor ne može održati na snazi bez nepoštenih odredaba, ali u kojem nacionalni sud ne može zamijeniti te odredbe dispozitivnom odredbom nacionalnog prava.
- 37 Iako tekst članka 6. stavka 1. Direktive 93/13 ne daje nikakvu naznaku u tom pogledu, treba naglasiti da je cilj Direktive 93/13 dodjela visoke razine zaštite potrošačima. Zakonodavac Unije osobito je u članku 7. Direktive 93/13, u vezi s njezinom uvodnom izjavom 24., izričito naveo da tijela, osobito sudska, trebaju raspolagati odgovarajućim i djelotvornim sredstvima za sprečavanje stalne primjene nepoštenih odredaba u potrošačkim ugovorima.
- 38 U tom pogledu, kao što to proizlazi iz sudske prakse navedene u točkama 31. do 34. ove presude, posljedice koje treba izvući iz utvrđenja nepoštenosti odredbe sadržane u ugovoru sklopljenom između prodavatelja robe ili pružatelja usluga i potrošača moraju omogućiti ostvarivanje dvaju ciljeva. S jedne strane, sud mora osigurati mogućnost ponovne uspostave jednakosti između ugovornih strana koju bi ugrozila primjena nepoštene odredbe na potrošača. S druge strane, valja osigurati da se prodavatelj robe ili pružatelj usluga odvrati od umetanja takvih odredbi u ugovore koje nudi potrošačima.
- 39 Međutim, Direktiva 93/13 nema za cilj predložiti ujednačena rješenja u pogledu posljedica koje treba izvući iz utvrđenja nepoštenosti ugovorne odredbe. Stoga, s obzirom na to da na temelju članka 6. stavka 1. Direktive 93/13 nepoštene odredbe ne mogu obvezivati potrošače, ti su se ciljevi, ovisno o slučaju i nacionalnom pravnom okviru, mogli ostvariti jednostavnom neprimjenom predmetne nepoštene odredbe na potrošača ili, ako ugovor nije mogao ostati na snazi bez te odredbe, zamjenom te odredbe dispozitivnim odredbama nacionalnog prava.
- 40 Te posljedice utvrđenja nepoštenosti ugovorne odredbe ipak nisu iscrpne.
- 41 Stoga, kada nacionalni sud smatra da nakon uklanjanja predmetnih nepoštenih odredbi predmetni ugovor o zajmu ne može pravno postojati u skladu s ugovornim pravom i kada ne postoji dispozitivna odredba nacionalnog prava ili odredba primjenjiva u slučaju dogovora ugovornih stranaka koja bi mogla zamijeniti navedene odredbe, valja smatrati da ako potrošač nije izrazio želju za održavanjem na snazi nepoštenih odredbi i ako bi poništenje ugovora moglo dovesti do za njega osobito štetnih posljedica, visoka razina zaštite potrošača, koja se mora osigurati u skladu s Direktivom 93/13, zahtijeva da, kako bi se ponovno uspostavila stvarna ravnoteža između uzajamnih prava i obveza ugovornih strana, nacionalni sud poduzme, vodeći računa o cjelokupnom unutaršnjem pravu, sve mjere potrebne za zaštitu potrošača od osobito štetnih posljedica koje bi mogle nastati poništenjem predmetnog ugovora o zajmu, osobito jer bi nastupilo trenutačno dospijee potraživanja prodavatelja robe ili pružatelja usluga prema potrošaču.

- 42 U tom pogledu valja pojasniti da se, u okolnostima poput onih o kojima je riječ u glavnom postupku, ništa ne protivi tomu da nacionalni sud uputi stranke da pregovaraju radi određivanja načina izračuna kamatne stope, pod uvjetom da utvrdi okvir tih pregovora i da njihov cilj bude uspostavljanje stvarne ravnoteže između prava i obveza suugovaratelja, osobito vodeći računa o cilju zaštite potrošača na kojem se temelji Direktiva 93/13.
- 43 Naime, kao što je Sud na to već podsjetio, taj je sud dužan, koliko je to moguće, primijeniti svoje nacionalno pravo na način da se izvuku sve posljedice koje prema nacionalnom pravu proizlaze iz utvrđenja nepoštenosti predmetne odredbe, kako bi se postigao rezultat određen člankom 6. stavkom 1. te direktive, odnosno da potrošač ne bude vezan nepoštenom odredbom (vidjeti u tom smislu presudu od 30. svibnja 2013., *Jörös*, C-397/11, EU:C:2013:340, t. 52.i 53.). Isto vrijedi i kad se radi o definiranju, nakon utvrđenja nepoštenosti neke odredbe, posljedica koje trebaju proizaći iz tog utvrđenja kako bi se osigurala visoka razina zaštite potrošača u skladu s ciljem te direktive.
- 44 Međutim, valja pojasniti da se ovlasti suda ne mogu proširiti izvan onoga što je nužno potrebno kako bi se ponovno uspostavila ugovorna ravnoteža između ugovornih strana i time zaštitilo potrošača od osobito štetnih posljedica koje bi poništenje predmetnog ugovora o zajmu moglo izazvati. Naime, kad bi sud mogao slobodno izmijeniti ili ograničiti sadržaj nepoštenih odredbi, takva bi ovlast mogla ugroziti ostvarenje svih ciljeva navedenih u točki 38. ove presude.
- 45 S obzirom na prethodna razmatranja, na postavljena pitanja valja odgovoriti tako da članak 6. stavak 1. Direktive 93/13 treba tumačiti na način da, nakon utvrđenja nepoštenosti odredbi kojima se definira mehanizam određivanja promjenjive kamatne stope u ugovoru o zajmu kao što je onaj o kojem je riječ u glavnom postupku i kada taj ugovor ne može ostati na snazi nakon uklanjanja predmetnih nepoštenih odredbi, kad bi poništenje navedenog ugovora imalo osobito štetne posljedice za potrošača i kad ne postoji dispozitivna odredba nacionalnog prava, nacionalni sud mora poduzeti, vodeći računa o cjelokupnom unutarnjem pravu, sve mjere potrebne za zaštitu potrošača od osobito štetnih posljedica koje bi mogle nastati poništenjem predmetnog ugovora. U okolnostima poput onih u glavnom postupku ništa se osobito ne protivi tomu da nacionalni sud uputi stranke na pregovaranje radi utvrđivanja načina izračuna kamatne stope, pod uvjetom da utvrdi okvir tih pregovora i da je njihov cilj uspostaviti stvarnu ravnotežu između prava i obveza suugovaratelja, vodeći osobito računa o cilju zaštite potrošača na kojem se temelji Direktiva 93/13.

Troškovi

- 46 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenog, Sud (prvo vijeće) odlučuje:

Članak 6. stavak 1. Direktive Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima treba tumačiti na način da, nakon utvrđenja nepoštenosti odredbi kojima se definira mehanizam određivanja promjenjive kamatne stope u ugovoru o zajmu kao što je onaj o kojem je riječ u glavnom postupku i kada taj ugovor ne može ostati na snazi nakon uklanjanja predmetnih nepoštenih odredbi, kad bi poništenje navedenog ugovora imalo osobito štetne posljedice za potrošača i kad ne postoji dispozitivna odredba nacionalnog prava, nacionalni sud mora poduzeti, vodeći računa o cjelokupnom unutarnjem pravu, sve mjere potrebne za zaštitu potrošača od osobito štetnih posljedica koje bi mogle nastati poništenjem predmetnog ugovora. U okolnostima poput onih u glavnom postupku ništa se osobito ne protivi tomu da nacionalni sud uputi stranke na pregovaranje radi utvrđivanja načina izračuna kamatne

stope, pod uvjetom da utvrdi okvir tih pregovora i da je njihov cilj uspostaviti stvarnu ravnotežu između prava i obveza suugovaratelja, vodeći osobito računa o cilju zaštite potrošača na kojem se temelji Direktiva 93/13.

Potpisi